

-6-

Jos. J. de KORT
VUGHT.

HERBERG "DE VALK"

TERUGBLIK OP HET OUDE VUGHT

Oudtijds had Vught drie huizen, welke de naam "De Valk" droegen.

1. De herberg "De Valk" aan de Taalstraat, tegenover de Kartuizers, daar, waar nu de Heer F. van der Heyden woont, en het huis ten zuiden daarvan;
2. de herberg "De Valk" aan het Marktveld, die nu gaat verdwijnen als gevolg van de overgang in eigendom aan de N.V. P. de Guyter en Zn. te 's-Hertogenbosch;
3. een huis ten zuiden van het tegenwoordige "Valkenhof", toen in de Koestraat gelegen, en dat "Valkhof" werd genoemd. Dit was geen herberg, maar een hoeve, later „hujs met zomerhujsje." De "Helvoirtse weg" bestond toen nog niet.

Met de verdwijning van de herberg "De Valk" aan het Marktveld verdwijnt tevens het laatste spoor van een interessant brok geschiedenis van het oude Vught. Het N. Hartplein toch, al is het niet onder deze naam, heeft zeker een grote rol gespeeld, vooral in een heel ver verleden. Was het Maurickplein een godsdienstig middelpunt en een wegenknooppunt, "de Valk" gaf uitzicht op het oude bestuurscentrum van Vught.

Midden op het plein, waar nu de beukeboom staat, verhief zich vroeger de grote linde. We kunnen aannemen, dat in het grijs verleden, lang voordat er schepenen bestonden, en toen de gehele dorpsbevolking nog werd samengeroepen in de open lucht, om hun mening over een bestuursdaad kenbaar te maken, dit daar ter plaatse zal gebeurd zijn.

Achteraan, waar nu de pastorie van St. Petrus staat, stond vroeger "De Oude Troon"; dit in tegenstelling tot "de Nieuwe Troon", die aan het Maurickplein was. Ook deze naam wekt gedachten op aan "bestuur".

Achter op het plein, tegenover "de Oude Troon" was "de Speelheuvel". Wat daar ooit gespeeld werd, bleek mij niet. Misschien een kaatsbalspel? Of een middeleeuws mys-

-7-

teriespel? Een kerk stond er toen in elk geval nog niet.

Daar, waar op 't eind der vorige eeuw de tegenwoordige St. Petruskerk zou gebouwd worden, stond vroeger, zeker al in het begin der 17e eeuw, de huysinge "het Wit Leeuwke". Op 9.1.1765 werd die door de eigenares, Maria Agatha Schouten, getransporteerd aan "de Parochie off gemeijnte van Sinte Petrie tot eene Pastoerswooninge". Dat was dus de eerste pastorie aan het H. Hartplein. De tegenwoordige werd in 1864 gebouwd op de plaats van "de Oude Troon".

Waar nu de winkel van Albert Heyn is, was vroeger "Het Molentje" een herberg, die oorspronkelijk een oliemolen was, en later een bakkerij, in welke hoedanigheid ze in het begin dezer eeuw nog door de familie Quaadvliet bewoond werd.

En tussen "De Witte Leeuw" en het "Molentje" in, dus recht tegenover de verdwijnende "Valk" stond "de Kaak", de schandpaal dus, die we ons echter niet moeten voorstellen als een gewone paal. Dit blijkt wel, als in het voorjaar van 1780 de Regenten van Vught aanbesteden o.a. het opverven van de Kaak op 't Marktveld. Zij omschreven dat werk volgender wijze: "gelijk mede de kaak alhier op 't mertveld, insgelijks tot drie bijzondere rijsen, telkens droog zijnde, met goede verw, en gekookte lijnoly in die couleuren, en zodanig geslingerd, als Heeren besteeders zullen ordonneeren. Den aennemer zal ook het vaentje op de kaak met suyver ducate goud moeten vergulden". Met "die couleuren" zal wel bedoeld zijn: de zelfde kleuren als het raadhuis, nl. blauwe grondverf en groene dekverf. Als merkwaardigheid zij nog vermeld, dat Engelbert Smits het hele verfwerk aannam voor 35 gulden, en dat was dan, behalve de kaak, ook nog: het opverven en vergulden van de twee wijzerplaten aan de St. Pieterskerk, het opverven van het raadhuis van buiten, en de drie heckens op het St. Lambertskerkhof.

De geschiedenis van de verdwijnende "Valk" is niet zo heel gemakkelijk te vinden, althans niet in de Vughtse Schepenregisters. Waarschijnlijk geven de Bossche protocollen en de notariële registers opheldering.

Dat "De Valk" als huis, of ten minste als perceel grond zeer oud moet zijn, blijkt wel hieruit, dat het de loop der straten heeft bepaald. (Kerkstraat-Dorpsstraat-

-8-

Markt). Als huis zonder de naam komt het al in 1627 voor in de schepenregisters van Vught. Tot 1643 was het toen achtereenvolgens eigendom van Aert Michiel Jan Pieren, Gijbert Floris Gijberts en Geraert Dircx van Rode, om toen in handen van de familie Van der Stegen te komen, die ook het tegenwoordige "Domus Rosalie" in eigendom had, en daar waarschijnlijk ook woonde. Johan van der Stegen, zoon van Niclaas van der Stegen, secretaris van Prins Willem de Zwijger, was toen president-schepen van Vught. Hij had een zoon en twee dochters. De zoon stierf als Carmeliet in 1599. De dochters, Elisabeth en Maria, huwden respectievelijk Mr. Geerlingh Ruys, chirurgijn, en Jan Tholinckx, secretaris van Vught.

Op 14 december 1644 kwam bij minnelijke schikking, "Domus Rosalie" aan Jan Tholinckx en aan Mr. Geerlingh Ruys "de twee woonhuysen metten hoven, boomgart ende Plantsoen daarbij wesende, gestaen ende gelegen oock tot Vucht, onder de parochie St. Lamberts, ter plaatse genoemd aen de Lijnde, neffens erve de landen toecomende de kercke van S^t. Lamberts tot Vucht noortwärts, oostwärts den H. Geest tot Vucht, ende voorts rontsom de gemeyne straete. (R.A. Vught, R 48).

Dat er daarna tot 1769 niets meer in de Vughtse schepenacten over voorkomt, zal zijn verklaring wel hierin vinden, dat de Verstegens en hun eventuele opvolgers gebruik zullen gemaakt hebben van de Bossche Schepenbank of de in de stad gevestigde notarissen.

Op 28 september 1769 dook "De Valk" in de Vughtse schepenacten op, ook duidelijk als herberg. Toen had er een verpachting plaats ten Huyze en Herberge van de Wede. Hendrik van Weerd, alhier in de Valk. (R.A. Vught, R 95, fol. 43).

Hendrik van Weerd had zich, evenals zijn schoonzoon Hendrik Lathouwers, van uit Bokhoven in Vught gevestigd.
 Hendrik van Weerd (Bokhoven)
 begraven te Vught 16-9-1769;
 gehuwd te Vught 8-12-1720
 met Anna Maria van Heeswijk.
 begraven te Vught 14-7-1773.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Margaretha van Weerd begr. te Vught 3-2-1806 gehuwd met Wouter Ph. Schuurmans overl. Vught 10-5-1746 opn. gehuwd m. Huybert v. Eijndhoven	Willemijn v. Weerd geb. en won. te Vught. Geh. met Hendrik Lathouwers (Mr. Rademaker) geb. Bokhoven ca. 1731 overl. te Vught 11-12-1816	Geertruij v. Weerd geh. met Cornelis v. Helvoirt (Dongen)	Hendrina v. Weerd	Marjan v. Weerd geh. met Arnoldus Lemmens (Maaseijk)	Elisabeth v. Weerd	Johanna v. Weerd geh. met Matthijs Remmers

-10-

De jaren 1644 tot 1769 liggen tot nu toe in het duister. In die tijd van 125 jaar is "de Valk" dus langs mij nog onbekende wegen overgegaan van Mr. Geerlingh Ruys naar Hendrik van Weerd. Deze werd 16 september 1769 begraven, en zijn kinderen erfden ieder een zevende deel van het ouderlijke bezit. De eerste 5 erfgenamen verkochten op 24 augustus 1773 hun gezamenlijk 5 zevende deel aan de beide zusters Elisabeth en Johanna, die nu dus samen de herberg in eigendom hadden. (R.A. Vught, R 55, fol. 196).

In de jaren 1792, 1799 en 1803 wordt als herbergier in "De Valk" genoemd Matthijs Remmers, de echtgenoot van Johanna van Weerd.

Daarna kwamen de eigenaren van de 19e en 20e eeuw. Dat de naam Schuurmans een rol gespeeld heeft, is zeker, want, toen in het begin onzer eeuw de herberg nog de gehele hoek besloeg, dus ook de tegenwoordige winkel van De Gruyter, prijkte die naam nog in het bovenlicht der deur.

Nu worden de twee delen weer verenigd tot het vroegere geheel, maar niet in hun vroegere vorm. Oud Vught heeft daar afgedaan.

VUGHT, 18 oktober 1957.

.....

-2-

MEDEDELINGEN

In jaargang XI No. 1 publiceerde de heer Jos J. de Kort een bijdrage over de verdwijnende herberg "De Valk" aan het Marktveld, en verbond daaraan een terugblik op het oude Vught.

Van verschillende zijden werden de redactie blijken van bijzondere belangstelling voor de publicatie over deze oude herberg. Aan alle opmerkingen lag de gedachte ten grondslag: het is zeer gewenst, dat de naam "de Valk" als naam van een Vughtse herberg behouden blijft.

Wat is er meer voor de hand liggend, zo meent men, dan dat de naam "café-restaurant Modern" waar de waard J. Kennis zich thans gevestigd heeft, wordt gewijzigd in "De Valk".

De redactie van het vlugschrift maakt deze opvatting van ganser harte tot de hare.

De naam "Modern", welke een luttel aantal jaren geleden werd gekozen ter vervanging van de naam "Het Hert", is nietszeggend en heeft voor Vught geen enkele historische waarde. De benaming "de Valk" heeft dat in hoge mate.

Op grond van deze gedachte doet de Heenkundige studiekring "De Kleine Meierij" een vriendelijk beroep op de welwillendheid van de tegenwoordige waard, de heer Kennis - lid van de kring - om een herdoop van zijn huis in overweging te nemen. De Vughtse burgerij zou andermaal reden hebben hem geluk te wensen met de voortzetting van de goede tradities, welke in de oude Valk bij de St. Petruskerk lagen verankerd.

De Vughtse kring voor Geschiedbeoefening - adviseur van het gemeentebestuur - moge in het vorenstaande aanleiding vinden, Burgemeester en Wethouders de raad te doen geworden, bovenstaande suggestie tot herdoop van de schone herberg tegenover de oude dorpspomp, te ondersteunen.

-o-o-o-o-o-

REDACTIE.

10.

DE HERBERG "DE VALCK" AAN DE TAALSTRAATTE VUGHT .

Daar, waar tegenover Sophiae Domus nu de Heer Fr. van der Heijden woont, en ter plaatse van de ten zuiden daaraan grenzende huizen, stond vroeger een herberg, "De Valck" geheten. De Taalstraat is daar zeer smal; naar voorheen was dat nog erger, want vóór het huis, waar nu het trottoir ligt, vond men bij de bouw der nieuwe woning nog brokstukken fundament van de oude "Valck".

Toen Frederik Hendrik in 1629 's-Hertogenbosch belegerde, bestond "De Valck" al. Dat blijkt uit de volgende akte van 1630:

15 Juni 1630. Mariken dr. wijlen Goyarts Daniels te voorens nagelaten weduwe Henrick Henrix van Roosmalen Keersboongenoent haeren yersten man za: ende daernae wedue van Gijsbert Floris van Cronvoirt haeren tweeden overleden man cunctore,

een hujs erve hoff metten rechten ende toebehoirten genoempt den Valck gelegen in de parochie van Ste Lamberts tot Vucht tegenover het clooster der Heeren Carthuijers aldaer groot ontrent een lopensaet lants tussen erve der kinderen Adriaens Jans van Vucht ex uno ende tussen Erve Gerart Jacobs Servaes van Weerd ex alio streckende van de gemeijn straat op erve der Comanderije tot Vucht

heeft zij metten voet stootende wettelijk ende erfelijk opgedragen Jan lamberts leijten mulder op de ronnolen tot Vucht tot zijnen behoeff als van allen anderen crediteuren ende geïnteresseerden..... (R.A. Den Bosch R 1546 fol. 26)

De oorlogsonstandigheden hebben Mariken en haar overleden echtgenoten blijkbaar geen voordeel gebracht, maar haar integendeel gedwongen haar zaak te verkopen. Aan wie Leijten c.s. de herberg later hebben overgedaan, bleek me niet met zekerheid, waarschijnlijk echter aan Jan Peter Haerwassers, van wie ze dan is overgegaan via diens weduwe en kinderen aan Lucas Janse Verasdonck. Uit een grensvaststelling tussen "De Valck" en "De Wildenan" op 2 Aug. 1640 blijkt, dat Lucas Verasdonck toen in "De Valck" woonde. (R.A. Vught R 48). En hij komt in 1640 in de dorpsrekening van Vught voor als herbergier en in die van 1644 als tavernier in de herberg "De Valck". Toen hij en zijn tweede echtgenote in 1676 kort na elkaar stierven, was de financiële positie opnieuw niet

11.
rooskleurig, zodat de erfgenamen de boedel slechts
"onder beneficie van inventaris" aanvaardden.
(R.A. Vught R 42 - 24.11.1676 en 14.1.1677)

- a. Lujcas Janse Verasdonck (overleden 1676)
gehuwd met
- b. Anthoniske Peter Waijers (v.d. Weijer)
- c. wede Jan Peter Hairwessers
opnieuw gehuwd met
- d. Peeterken Ariens Verheijden (Overl. 7 d. na
Lucas)

ab Jan Lujcas	ab Elskan	bc Henderske J.P.	bc Perijn J.P.
Verasdonck	Veras-	Hairwessers	Hairwessers
gehuwd met	donck	gehuwd met	gehuwd met
N.N.		Dirck Hendrick	Aert Peter
		Vogels	Brocken
			+ Vucht 1.3.1688

Anthony Jan L.	Peter	Marcelis	Francis	Hendrick	Jenneke
Verasdonck	Vogels	Vogels	Vogels	Vogels	Vogels
				Jan	
				Vogels	
				(buitenslands)	

Klaarblijkelijk kwan "De Valck" aan de kinderen van
Jan Peter Hairwessers, ieder voor de helft, nl. Hen-
derske, gehuwd met Dirck Vogels, en Perijn, gehuwd met
Aert Peter Brocken, welke laatste op 12.3.1687 waard
in "De Valck" genoemd wordt. (R.A. Vught R49 fol.35 v)
De kinderen Vogels verkochten hun helft aan Aert

12.

Peter Brocken, zodat die toen eigenaar van het geheel was, als blijkt uit het volgende: 25 Februari 1686. Peeter ende Marcelis, neerderjarige sonen van wijlen Dirck Hendrick Vogels en wijlen Hendersken dr. Jan Peeter Haerwessers, voor twee zesden van hun selven alsmede met ende beneffens Aert Sijmens ende Jan Hendrick Vogels beide nonboiren over Francis onnondige sone van wijlen Dircken ende Hendersken voorschreven ende also tsaemenderhand genechtigt..... voor drie resterende sesde parten en competerende Hendrick ende Jenneken buitenslants absent sijnde ende Jannen sone, alle oock kinderen wijlen Dircks ende Hendersken voornoemt ende alsoo tsanenderhand de helft van sekere hujsinge, hofstat, hoff ende aangelegen erffenisse genoemt "De Valck", groot ca 2 loopense, in de Taterstraat tussen erve Willems Adams aen d'een sijde ende de Wede Johan Toilincx (= "de Prins van Oranje") aen d'andere sijde; streckende met een eijnde aen erve des Heer Ontfangers Cornelis Kuchlinus (= Sionsburg) tot op de gemeijne straat aldaar..... verkocht aan Aert Peeter Brocken. (R.A. Vught R49 fol. 13v).

Deze overleed al op 1 Maart 1688. Zijn weduwe verhuurde voor 80 gl 's jaars voor de tijd van 3 jaar de herberg aan Adriaan Govaerts van de Weijer. (R.A. Vught R49 fol. 52v). Daarna is "De Valck" blijkbaar in diens eigendom overgegaan, want op 28 Juni 1691 verkocht hij "een stuckke lants uijt het lant gehoorende aan "De Valck".

28 Juni 1691. Adriaen Govers van de Weijer te Vucht heeft nits desen opgedragen en overgegeven de Heer Pieter de Coningh

oen stuckkke lants uijt het lant gehoorende aan de Valck tot Vucht St. Lambert tussen erve Commanderie van St. Lamberts kerck aan een sijde en een eijnde, en tussen Erve Jan Nicolaas van der Stegen aan de andere sijde en met den anderen eijnde aen de gemeijne straat aldaer, hen aangekonen bij evictie tegens Sr Johan van Eijl als rentneester van het Velenans gasthujs, sijnde een geertie liggende aen wederszijde in het lant van de naarbeschreven Heere Vercrijger, het welke met een sloot sal worden afgegraven, beginnende van de pael van de Erve van de Weduwe Grinsven (= de "Prince van Oranje") recht door tot op een geteijkende opgaande Willige Boon.... (R.A. Vught R63 fol. 16v)

Van de Weijer heeft blijkbaar later ook de herberg verkocht aan Pieter de Coningh (die op Sionsburgh woonde), want diens erfgenenen verkochten "De Valck" in 1708 aan Tennis Schuermans:

13.

10 Juni 1708. De Heer Nicolaas van Blootenburgh, Procureur van Een Edele Achtt. Gerechte der Hoofstad 's Bosch voor den Heer Hendrick d'La Fosse, capiteijn ten dienste der Vereenigde Nederlanden, gehuwd met Vrouwe Alida de Coningh, ende van de Heer Willen Thomas Schriba, predicant tot Woensel, gehuwd met juffrouwe Wilhelmina de Coningh, Erfgenamen van wijlen d'Heer Pieter de Coningh saliger, bij procuratie voor notaris Daniël Boons ende sekere getuijge binnen dese stadt gepasseert, wesende van dato den 23 Maart 1708 en uijt crachte der nachte den gemelten Heer Blotenburgh daer bij (so blijkt) gegeven ende verleent,

verkoopt voor f 1180.- aan Teunis Schuermans alhier: seker hujs, hoff ende bogaert ende vorder het aangelegen teullant, groot 2 Loop., gelegen alhier onder de parochie van Vucht St. Lambert tusschen Erve de Commanderije van St. Lamberts kerck aen d'een sijde, ende tusschen Erve eertijts van Jan Nicolaas, nu Hendr. Brohees ter andere sijde ende met den anderen eijnde aen de geneene straat aldaer, gemeenlijck genaant de Valck, sijnde los en vrij, behoudelijck een gront- of gewinchijs van 7 stuijvers aan de Commanderije van St. Lambert, ofte aen die genee daer toe gerechtight sijnde. (R.A. Vught R51 fol.27)

Na 10-jarig bezit verkocht Schuermans de herberg weer in 1718: 9 Maart 1718. Anthonij Schuermans te Vucht geeft over aan juffrouw Adriana van Haaren, weduwe saliger Gulian van Vechel alhier

eene Hujsinge, Hof, Schuer ende Boongaert, als verder aangelegen teullant, ca. 2 Loop., onder Vucht St. Lambert, tusschen Erve de Prins aen een sijde ende Hendr. Brohees aen de andere sijde, streckende met een eijnde van de geneene straat achterwaarts tot op de Erve van de Heer Petrus van Geffen (= Sionsburgh), gemeenlijck genaant den Valck;

hen aankomen bij coop tegens de Heer Hendrick de La Fosse, Capiteijn, ende de Heer Thomas Willen Schriba, Predicant tot Woensel.

(R.A. Vught R63 fol. 224v)

Tot hoe lang de Weduwe van Vechel - van Haaren, en eventueel haar erfgenamen eigenaars bleven, is mij niet gebleken. Wel is het zeker, dat zij dat niet meer waren in April 1745. Zij hebben dus nisschien het jaar 1742 meegemaakt, waarin de nieuwe Steenweg Den Bosch -

14.
 Bostel klaar kwam, die klaarblijkelijk de doodsteek heeft betekend voor de meeste herbergen tussen Den Bosch en Vught, welke daarna tot particuliere woningen werden. Wanneer "De Valck" ophield een herberg te zijn, blijkt niet met zekerheid. Wel komt in het register R.A.Vught R89 fol.227 onder de datum 14 Nov. 1752 nog de passage voor "Hoogsel in dese openbare Herberge genaamt de Valck", naar het is niet uit te maken, of daarmee "De Valck" van de Taalstraat of van de Markt bedoeld wordt.

Van 26 April 1745 af, of nog vroeger, was het huis eigendom van Advocaat Snelle en zijn erfgenamen en vond ik het niet meer als "De Valck" aangeduid. Tot 1778 bleven deze in het bezit van deze familie.

27 Nov. 1778, Vrouwe Adriana Helena Snelle, huisvrouw van den Heer Boesius Stalpart van der Wiele, beide te 's Bosch, kragtens huw. voorwaarden (not.P.D.Santvoort te 's Bosch 11 Nov. 1767),

een hujs, hof, boongaard en aanglag, 2 Lopense, Vugt St. Lambert, tussen Erve van Abraham Hendrick Janflette, secretaris, aan een zijde, aan de andere zijde Arn. Heeren, vleeshouwer, Vugt, strekkende voor van de Casseijstraat agterwaarts tegen erve van den Heere Equipageneester Van Heenskerk (= Sionsburgh),

de voornoemde vrouwe aangekomen van haar ouders, en collaterale, waarvan zij thans de enige overgeblevene is,

heeft zij overgegeven Barbara van Brunschot, te Vught, in de hujsinge genaamt de Zwaan, weduwe van Matthijs Schefflekens.

(R.A. Vught R66 fol. 202)

Werd het huis op 8.8.1757 getaxeerd op f 1000.--, op 18.4.1793 was dat gestegen tot f 2200.--. Blijkbaar was er dus in de tweede helft van de 18e eeuw nog al wat aan verbeterd.

In de Franse tijd werd het huis bewoond door Eijnert van Liempt. Daarna, tijdens en na de Belgische opstand, woonde er de leerlooier Jan van der Heijden, wiens drie kinderen Ferdinand (1821-1912), Balduinus (1824-1909) en Elisabeth (1826-1891) de oudsten onder ons nog gekend hebben.

Jos.J.de Kort.